

Mjölkhushållning.

I.

Olika slag av mjölk.

Mjölk.

uttalas i dial. "melk-en". Ex. "Slau melken i spannen!"

"De vanliaste slaved au melk, e komelk å nu får tiden har di ju engen an, men får bruga fålk på mengor ställe å ha jedor å då drack di jedamelk, å den va fed å go, å di jore ost åsse auen. Melk har ju allti brugads te kala å svin å iblan ⁿte læmm åsse, fårr om där e nåd læmm sãm faured ente vell ve så faur fålk fö åpped på melk å då slaur di komelk i en flaska å så har di napp de faur sua melken au.

Di bruga å ta melk i röfari å limfari å iblan åsse i kalkfari når di kalkar tjöksväggana. I röfari har di iblan tjarnmelk. å de kallas fårr tjarnmelkfari.

Di brukar ente å slau ud nån ^{m-}elk udan e den ente go så faur kregen, dängäntan svin älla höns, fårr kala kan ente fau sur melk färr på dör di.

Råmjölk.

uttalas "raimelk-en!" Ex. "Nu ha vi raumelk så nu ska vi

raumelk

Skäne

Mjölk.

*Frosta Ld
Bosjökloster.*

Helge Persson 1943.

Råmjölk.

koga kaladans"Spenvarm mjölk, _Spenvarm
mjölk.

kalla "nymålkad melk, nymelk och målkedreck!" (Det sist-nämnda uttr. anv. när en person dricker spenvarm mjölk). Ex. "Töss du om nymålkad melk?" "Slau nymelken ijenom silen!" "Edu tåst så faur du ha en målkedreck! fårr de slöckor tåsten så bra."

Bojöklostet

"Ve jillestefällen skålle di ha melk mä se fårr de hörde te förningen!"

Uttr. "silsup" har ej varit brukligt i dial.

Sötmjölk,

Sötmjölk.

Uttalas i dial. "södmelk, oskåmmad melk eller nysilad melk". Ex. "Kalen faur bara södmelk så den ska ble räktit bra!" "Dreckor du oskåmmad melk?" "Håndrack nysilad melk!"

När di skålle ha grädde te smör skålle di hälst la den stau te den ble tjäck å sjörjad fårr då ble den bättor så där ble mer smör!"

Skummjölk,

Skummjölk.

uttalas "skåmmemelk-en!" Ex. "Nu kan la len bårja å fau lett skåmmemelk iblan den söde meleken."

Kokt mjölk.

uttalas "kokt melk" och den hinna som bildas kallas "sjeng-ed" Ex. "Du faur ha lett kokt melk mä smör i så kansje du släppor å hosta så rälit!" "Mälken har staud så där ha bled sjeng påen."

Grädde.

uttalas som i riksspråket. Förr brukade man mest säga "flöd"^{-en/} och det käril där den förvarades kallades "flödakrus-ed" Ex. "Ja tror flöden e sur"; "Du kan slau den flöden ^{se} som bler övor i flödakrused!"

När mjölken står och blir sur säger man att den är "blausur" Ex. "Melken e ju blausur, den kan en ente koga!"

^{-a/} Självlöpt mjöl^{ke} säges "sjära se"; Ex. "Melken sjär se, de har staud å bled sur".

När mjölken är mager säger man att den är "blau". Eller "tönn" Ex. "Melken e så blau så där e då tad allt flöden au!" "Den koen mälkar så tönn melk."

När mjölken börjar bli sur, säger man också att den är "vreen", Ex. "Den melken e vreen, den e ente god, den faur skinen ha".

Kokt mjölk.

Bojsklostet

Grädde.

till att äta/
Om man ej vill anv. sur mjölk användes den till djurföda.

Tätmjölk har ej förekommit inom orten

Bojöklostet

II.

Maträtter, i vilka mjölk ingick såsom en viktig beståndsdel.

Sötmjölk.

Sötmjölk.

I allmänhet dricker man okokt mjölk.

"Om en lägger brö i melken så kallas de fårr brösjäppor. Men de e mäst gamla säm ha dällia tänn, säm sjäppar bröed i melken. En brukar ä äda kokt melk te kall risgröd.

Om melken har staud ä bled med sur, så där gaur liasäm bäb-
lor äpp, så brukar en si ad den e sur sä den pädrer.

De ha ente vad brukelit hä ad vi har iort nännä rättor au
melk säm vi ha satt löbe te ^{mer} ost."

Maträtter av råmjölk.

Maträtter av
råmjölk.

"En brukar ä iöva kaladans au raumelk. En tar fårr de mästa ente de fåsta mauled sin koen har kalad, ren sin tar en melken frau di andre maulen, så meed en vell ha, ä så slaur en melken i en spann, säm sättes 'nör i en gryda mä koganes vann ä så faur den stau

där te melken blev tjäckt såm en bädding. En lägger säckor å russinor å iblan mandel i så blir den go. När en kogar kaladans i spann faur en spä ud raumelken mä södmelk förr älla blir den förr haur. Så kan en jöra kaladans på de vised mä ad en slaur melken i en förm å sät-
tor eng den i stegenen å bagar den där älla kogar den i vattenbad.
Iblan bagar en raumelkpannekaga å då tar en ägg å raumelk å jör
liasäm när en bagar andra pannekagor!"

Bryt klostet.

Maträtter med tillsats av öl eller dricka.

Ölost.

Ölost.

bruga en meed å ha för på vintre en förr de varmer äpp.
Den lagas så ad melken kogas å hälls äpp i nåd kar, menien lar lett
melk ble i pannan å sin hällor en drecka i å vespar äppet å sin
slaur en den i den andre kokte melken.

Så e här en slavs såm kallas förr ölsyba å då tar en
drecka, ägg å säckor å så tar en jämnar aued mä lett mel å sin kogas
de.

Ett bra förtjylningsmeel e å koga drecka å tal, äntan
en vell ta nyrtal älla fauratal å starknebor å så drackor ened så

varmt en kan.

De va meed brugelit får, ad di kockte melk å drecka å sin säppa di brö i å de kalla di fårr dreckasäppor.

Bozjo kloster.

III.

Mjölakens förvaring.

Gräddbildningen.

Gräddbild

"Melken hade di i tjällaren ^{mäst} ~~alla~~ ⁱ sniskammaren ja di hade den i stuan mä. I tjällaren å sniskammaren hade di hyllor på väggarna, men när melken va i stuan hade di spigad hyllor åne bjelkana kana å där satte di melken får den skälle ^{-t/} lätärejsjörjas (surna). Om di hade melken i tjällaren, så hade di bå melkahyllor å bor där di satte di satte faden. Di hade ente nanna ventilor får de va ente så nott mä sänt får i varden.

Osten hade di i skab, såm kallas får ostaskab, å di hängdes udanfår på väggen. Där va hyllor i skabed å så va de jort au spjelor ålla åsse va de au brådor, där di hade bitad hål får ad där skälle känna ta bättor tärta så osten känne ble bra tärri.

En bruga å mälka i en spann ålla en bötta. I bötten

va där engen grebe udan där va en stav, såm va längor en di andre
å den va hånntag!"

Silningen.

Brjökloster.
Silningen.

När en hade mälkad så sila en melken ijenom en kåbor-
sil, såm en hade bänned en lase au gråvt tøj övor, å så sila en mel-
ken på de vised. Sin de ble brugelit mä trikå, så hade di sånt te si-
lelase sin de ble gammalt. En bruga fårr de mästa å ha en silklönga,
såm en la övor fadad å sin satte en silen i den nr en sila melken!"

Mjölkkärnen.

Mjölkkärnen.

"En sila melken i lerfad älla ärsätt mä örön i. En hade
en slavs flada sänsätt, di va nästan lia brea åppe å i bännen, men
lerfaden va smalare i bännen å brea åppe!"

Skumningen.

Skumningen.

"En skåmma melken mä en stor hornsje, såm va te desamma
å såm kallas fårr skåmmesje."

Gräddens förvaring.

Gräddens för-
varing.

"När en skåmma grädden så skåmma en den i en gräddesnip-
pa om en skålle ha grädden te kaffe mä desamma, men älla skåmmas den

den i flödakrused, å så jömde en den te där ble så meed så en känne tjarna älla om en velle ha grädde te päredöppa. Iblan sa di gräddekrus i stället fårr flödakrus. Grädderännan, såm sedor äppe ve kanten på faded, stråg di au må fengrana engan di skåmma faded. De va allti morans jöre å skåmma melken.

Bojökloster.

Engån hade di spanna au trä å böttorna va allti au trä å de va tjarnorna mä. När di skälle jöras rena så skuras di mä en båsveska, å faden å melkasätten diskas å skräbbas i varmt vann, å sin sjöldes di i varmare vann å sin valde di äpp däm udan te å tärta däm. Di bruga å välje äpp däm på tiöksböred.

När de va meed varmt så hände de ad di hängde melkaspannen i brännen, di hade ett reb älla en tjättinc, såm di fäste i greben å så hade di ett låg på brännkared å så hängde di spannen i brännen å fäste rebed äppe i brännkared."

IV.

Beredningen av smör.

Smör.

Smör.

ordet uttalas som i rikesspråket utom i den bestämda slutändelsen, smör-ed. Ex. "Har du tjarnad smöred?" *smöred*

"Di tjarna bara smör au grädde frsu kommelk, fårr folk hade ente så många jedor så de va lönt å tjarna jedasmör."

Boysklostet

Här va en slavs tjarnor, såm di kalla fårr stavytjarnor, di va rånna å rätt höja å så va där en stage, såm va stäcken ijenom låged, å den stötte di åpp å nör när di tjarna. På trillan, såm sad i ännen på stagen va där bårade hål, såm grädden känne sila i tē nom, å när en så hade stött teräckelit länge, så ble där smör. Så va där en tapp, såm en känne ta ud å så tappas tjarnemelken ud å sin känne en ta åpp smöred. Tjarnestagen kallas fårr törel-en. Trillan va au trä å där va träbånn, såm va skären å engfogad i hög, så där va ente ett enda spig. Så va där ett hål i trillan där stagen stacks ijenom. Tjarnan va au böge å bånne va au mjukt trä, men ~~den~~ vengenen såm dros rånnt på den andra sårtens tjarnor va au lenge. Här va andra sårtors tjarnor, bå rånna å firkvanta. Di hade ett rånnt hål på den ena sian älla om di va rånna på den ene gavelen, å där stacks svengelen ijenom när den skälle träs ijenom vengen, så ad den skälle känne snarra rånnt. När en tjarna så sto en på galed. *å hade tjarnan på boud.*

En kan vespa smör åsse. De jore en när en ente hade så

meed grädde så en töckte de lönte så klena när tjarnan.

En kan resta smör mä på en litorsflaska älla nån annen stor flaska, men en kånne bara ha den hal au grädde å så feck en ta åpp smöred enganm de ble räktit samlad.

Engan gräddes slo i tjarnan skälle de varmas å de jeck te på de visedaad en slo koghitt vann i tjarnan. Va de på vintoren så hände ad en varmde grädden på de vised, ad en satte eng den övor natten på kackelomsmuren (muren över sättugnen). När en så hade tjarnad älla vespad ett heje. En vespa i ett krus älla en spann, så bärja grädden å gryna se å va dändiv så ble där snart smör.

Va grädden får gammal tönde lång tid å då kånne de ta bå en å tvau timma engan där ble smör, å de kånne åsse hända ad där ente ble nåd au. Fora di dällit så va de åsse svaurare å fau smör.

Di hade får se ad där va en del sãm kånne hålla smöred å då va de omöjelit å fau nåd smör här meed en tjarna. Däfårr om där kãm nån frammad eng i stuan när en tjarna, så skälle den här-ra om nånna gånga mä tjarnan. Di bruga å skriva kårs övor dären sjärtorsdeskväll får ad ente skam skälle ta dån.

Brjksklatu

När grädden va ny jeck de fort å fau smör, då ble den tjäck ienast å de jeck tångare å tjarna, men va den gammal ble den tönn å då jeck de lättare, mento längor tid. Tjarnemelken hade en te å drecka älla ässe feck svinen den.

Bojökloster

När smöred va samlad slo en tjarnemelken au å sin slo en vann i tjarnan å tjarna om så ad smöred ble sjölt. De bruga en å sjörlja i ett par vann så tjarnemelken kãm räktit au. Sin tos de åpp å fãrr de mästa älte ened i ett berfad, men hade en meed så brugan å läggad i ett trätru. Sin de vå ällt teräckelit så de hängde ihoba så ~~s~~ltas de. Va grädden gammal älla tönn ble smöred kårt å då va de ente lätt å fau ed te å hänga ihoba. En älte smöred mä en träsläv älla en smörspae. När vi hade tjarnad smöred fenge vi varsen tjarnesmörmad. När där ble bra å grannt smör så bruga en å si de va en bra smörklämp där ble. Men en sa ässe en kleck älla en slämp, men kleck de va mer brugelit å si når de bara va lide. När ja tjente i Hörby så hade vi en träbötta såm smöred packas i äiden skälle skällas mä koghitt vann, såm slos på eneris, engan en packa smöred i. Så la en ett låg övor å så sjeckas den te stan, däfãrr va de ässe sällan ad tjenarna fenge

nåd smör.

Böttan kallas fårr smörbötta å den va jord au böge å jorad udanpå mä ~~mä~~ hasletjappa (Obs. långt slutet a). Karen bå tjarnan å böttan fårvaras på tårst ställe så di ente skälle mulas får då känne smöred kamma te å smauga mulad.

Bojökosten

Når ja tjente i Hörby brusa vi å tjarna tisdor å fredor å sin sieckas smöred te nån au stärna når där jenge äckor did mä bränne, enekira älla limma.

Når där va jille la di äpp smöred i en smörkånp å så krusa died å jored fint, mä mönstor övanpå täppen. Di la åsse äpped i tjäglor ve jillestefälle å når de skälle va sarsjelt fint.

Når di va ude å tjörde i äckor älla ude på arbe, når di måsa älla hösta ett stecke frau hemmed, så hade di smöred i smör~~å~~ska au trä, såm där va ett låg te. Där packas smöred liasåm når di tjörde de te stan å sålded, men di en hade te äckor va ju ente så stora.

V.

Beredningen av ost.

Ost.

Ost.

uttalas som i riksspråket och böjes sålunda, "ost-en, osta-na.

Ysta.

Ysta.

uttalas i dial. "osta-r, ostad" Ex. "Nu ska ja bärja å
 osta fårr kregen e kånna på klövoren", "Ostar du bara södmelksost?"
 "Når ja faur ostad julaosten mä, sin faur de va så mä ostaned fårr i
 aur.

Noj's klostet

Når di osta så va där många au kvengorna i bven såm ha-
 de melkalav, å då ~~ga~~ ^{ri} enan melk når di skålle osta. Då skura di kåbar-
krusen å så jenge kvengorna te de stället där di skålle osta, å så
 ble di bånå på kaffe å kagor. Barnamorskan bruga åsse å ta åpp osta-
 melk å då jenge kvengorna frau hela sönnen did mä melk.

Va där nån såm hade en jed, så to di ~~il~~ damelk ibland
 komelkem når di skålle osta, fårr då skålle osten ble så fed å go. Di
 jore mäst ost au södmelk når de skålle va finare ost te jilk ålla
 julaosten, men te vardes to di iblan hålten skåmmad å hålten södmelk,
 å då kalla di den fårr skåmmeost. De hände iblan ad di to tjarnemelk
 i ostamelken fårr då skålle osten ble stark, å de ble den mä. De va
 ente så bra å jöra ost au raumelk fårr den ble så tårr, däfåur feck
 en ta hålten au var. Södmälksosten e ju alltid fedast å bäst, ~~f~~ ost de
 ken va oliga mä den mä.

Di hade oliga slavs kar å tröcka osten i. Här va osta-
kåra: sämfvätflättada å så va här ostakar å ostasveb au tre Ostasveb-
 en känne i ras stärke å mengor. fårr där va tarva udanpå å så haden
 en simme såm en b^ont om å så känne di lösna älla spännad så di känne
 feu svebed stärke å mengor. De va fårr de mästa nån gammel men såm
 iore ostakar. Di hade ostakåra au halm, såm va virada mä b^ost, men där
 va bara ett hål i bannen där vullen rände ud. I ostasveben va eng-
 en bann, udan en feck sättad på en kagebann när en skälle lägga ost-
 en i lasen. Di kramma itu osten när di to äppen å tjelen å så la di
 lasen i ostakared å sin la di osten i, å sin la di lasen övor å kram-
 ma å de kallas fårr å kramma ost. Osten var omkr. 1 dcm. tjock och
 2 1/2 dcm. i diameter. Julaosten va allti stärst å hade en ett sveb
 så lo en de ble så stort de känne å då känne julaosten ble i stor-
 lek såm en melsäjt.

Oslöpet.

Ostlöpet.

uttaks i allmänhet endast "löbe-d". EX. "Nu'e löbed
 så tärnt så en kan bärja å föra ost!"

"Löbed faur en när en slajtar kala. Om ten ska te löbe när

en slajtar en kal, ska han ha söd melk krengave en hal timme engan
han slajtas. Sin tar en löbed å kramar ud di ostana sãm har bled au
den melken han drack, å så pläckar en väck bäs å klövorsteu sãm ka-
le²/har eded, å sin siölier en ed å lägger i ett fad å sin silar en
nymelk nåed å så faur de stau så ett dögn. Siälva löbespäilen (siälva
löpmagen) tvättar en å för ren å sin når melken å löbed har löbnad
ihob se, slaur en ed i löbesneilen ijen å så syr/en ed kreng en tiänp
å hängored te tärres. När de så bler tärret så e de fär it å ta te ost.
~~Å ta en enged~~
En brugar å lägga ~~st~~ iblan löbed å melken engan en slaured på lö-
bespäjlen ijen å här e en del, sãm brugar å ta kãmjön åsse iblan. Di
bruga å jöra en slavs smau osta, sãm di kalla fär tredalorsosta.

Når di skälle osta så slo di melken i en stor kåbör-
tjel, sãm va blånkskurad så den blänkte så en kånne späjla se ien.
Den sattes på en tjelfod i en oben spis å når melken va jånked to
en tjelen au illen, å så sattes löbed te melken. Engan löbed slo i mel
melken hade en tad så med, sãm en töckte va lagom te den melken en
hade, å så slo en vann på löbed å kramma itued, å sin slo en ed ijenom
ostalasen å silad i den så sin rörde en omed i melken å så feck den

Bojöklostet.

stau te den ble löbnad å bårja å sprecka ve/siorna, då rördes osten
 när å krammas itu, å sin varmde vi melken ett tag ijen, å så när osten
 hade sjånked te bånns så en känne sila vallen ifrau så to en äpp os-
 ten mä nävana å la en i ostakared älla fårmen älla svebed.

brjökosten

Om en to å smauga au osten så kallas de får ostmusen.
 älla löpt ost. När di hade slut på löbed, såm va ~~en~~ i löbespäilen,
 så känne di lägga den iblöd så dro där ud kraft au den, å sin känne
 di ha de te löbe, men själva sjenged au löbespäilen slände di, får
 de va ente te nåd sin kraften va uddraen. Sin di hade silad vallen
 ifrau så koga dien å då ble där en tjäck massa, såm di skämma au, å
 sin aud di den te brö liasåm de hade vad smör.

Ostalase kallas den lese såm en läggor övor ostakared
 å krammar osten i. När osten va krammad så strödde en ~~solt~~ övanpå å
 sin när en vänden den fäste gången strödde en ~~solt~~ på den andra sian.
 Får de mästa la en lasen övor å kramma te en hade faud all osten
 i kared å sin vände en den så den skälle ble jämn å slätt på bägge
 sior. Vallen brugarennji svinen om en ente haden te mad. (se ovan om
 kokad vassle). Osten lau i kared i tvau da får ad den skälle ble

så ~~fäst~~ så den ente flöd ud. Om den velle flyda ud älla jäsa så feck en sv en lase ikrens så den ente känne flyda ud. Sin la en ud däm i ostaskabed såm hängde på väggen å så skälle di vännas marna å kväl- la. Va de fårr starkt solsien, så va de ente bra fårr då känne di tår- ra så di sprack å däfårr feck en hätta ^{råd} övor skabed så ente solen sien så rätt på. Velle en ha osten räktit stark å bra så laen den i Miltberg sin en hade tad den eng frau ostaskabed, fårr den känne ente legga där hårr länge såm hälst fårr då ble den tårr.

Bröjökosten

De va oliga hårr fort en to ostana, en del aud en när di va bra gröna, men julaosten skälle ju jömmas te jul fårr den skälle ble stark å go. Va de skämmeost så aud en den fortare, fårr den tårdes fårr, men den helfede älla södmelksosten bler bättor å starkare te längor den jömmes. En bruge iblan å ta kåmjön måosten å den kallas fårr kåmjönsost. Julaosten jömdes mengst i tre maunador fårr den skäl- le ble räktit bra.

Moran på gauren bruge å sjära skalken au osten å så aud hon fårr hon skälle smauga om osten va bra å va mannen ense feck han ässe smauga fårr han skälle si va han töckte. Var höjtiskväll skälle

osten va enge på bored så då feck tienarna ässe smaugan å så skälle den naturlitvis va framme när där kãm frammad älla om där va tille.

En bruga å slau ett par tre svppa i löbed fårr de skälle ble starkt. På ett ställe där ja tjente hade di en julaost, såm va stor såm en melsäit, så nåck räckte den te. De beror meed på varmegraden på melken hårr osten ska ble. Den fårr ente va fårr varm fårr då bler osten tãrr. Melken fårr ente va varmare en högst 40 grador, men de räckor mä 37-38 grador.

Ja har allri ved mä om ad di har jort ost ihoba, udan de va melkalav, såm ja har talad om, men var å en feck jöra sin ost.

Om där e stora hål i osten så sir en ad den e pihed å sånn ost brugar fårr de mästa å va go.

De va nott å jöra ost, sarsjelt när julaosten skälle krammas, å däfårr va hon allti så noga mä ad allt skälle gau rätt te väja fårrva ente julaosten bra så va de lia galed såm om ente bröed å öled ble bra.

Berätterska:

Mor Nils Ols, Stanstorp, Bosjökloster,
f. 1853, i närheten av Hörby, men hon har varit
i Bosjöklosters s:n sin mesta tid.

Uppteckna re:
Helga Persson,
Box 208 Höör, Tel. 51.
Uppteckningsår 1942.

Bosjökloster.

regr.
*Obs! Skickat till en-
vinda termometer
vid ostberedning år
av nyare datum
(1870- eller 80-talen)*